

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

[PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'A 60. YAŞ ARMAĞANI]

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number: 10.58659/estad.1471149

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

ss. 804-830

Makalenin Geliş

Tarihi

19/04/2024

Makalenin

Kabul Tarihi

25/05/2024

Yayın Tarihi

30/06/2024

TOZANLI-DOĞANŞAR NÂİBİ ABDURRAHMAN EFENDİ'NİN HAYATI

Fikri KARAMAN*

Hamdi GENÇ**

ÖZET

Bu çalışma Sivas Tozanlı-Doğanşar'da 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına kadar başta kadı nâibliği olmak üzere çeşitli görevler yapan Abdurrahman Efendi'nin şahsi ve kamusal dünyasını ele almaktadır. Çalışmanın temel sorusu 30 yıla yakın Anadolu'nun merkezden uzak bir bölgesinde kadı nâibliği görevini yerine getiren Abdurrahman Efendi'nin biyografisini ve yaşadığı dönemin gündemini ortaya koymaktır. Günümüzde yapılan biyografi çalışmaları genelde popülerler/bilinenler üzerine odaklanmaktadır. Abdurrahman Efendi gibi daha "sıradan" olanların hayatı ise gerek kaynak yetersizliğinden gerekse de ilgisizlikten dolayı geri planda kalmaktadırlar. Oysa Osmanlı/Türkiye tarihindeki silik fotoğrafların netlik kazanması için "sıradan" insanların da araştırılması gerekir. Bu noktalar göz önüne alındığında çalışmayı önemli hale getiren iki husus olduğu görülür. Bunlarda çalışmanın temel

*MEB., Tarih Öğretmeni, İstanbul Avcılar Süleyman Nazif Anadolu Lisesi
fikrikaraman@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-6889-8628

**Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü,
hamdi.genc@medeniyet.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1139-4351

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024 ss. 804-830

sorusu ve çalışmanın yazımında kullanılan kaynaklardır. Çalışmanın kaynaklarının büyük kısmı Abdurrahman Efendi'nin şahsi evrakları içinde bulunan mektuplardır. Bunların içeriğine bakıldığında mektupların sadece aile içi hasret giderme veya sorunları gündeme getirme vasıtası olmadıkları görülmektedir. Bu yönüyle mektuplar Abdurrahman Efendi'nin yaşadığı bölgenin iktisadi, siyasi ve sosyal gündemine dair de çok değerli bilgiler içermektedir. Günümüz tarih yazımı için mektuplar önemli bir kaynak olmasına rağmen çeşitli nedenlerle yeteri derece ulaşılamayan bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Bu bakımdan çalışmanın yazım kaynağı olarak mektupların kullanılması çalışmayı değerli kılmaktadır. Ayrıca çalışma hem yerel tarihe hem de Türkiye'de gerek kaynak sorunu gerekse de diğer sorunlardan dolayı yeterince ilgiyi görmeyen biyografi çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Abdurrahman Efendi, Tozanlı, Sivas, Doğanşar, Nâib

THE LIFE OF ABDURRAHMAN EFENDI, THE REGENT OF TOZANLI-DOĞANŞAR

ABSTRACT

The article focuses on the personality and public life of Abdurrahman Efendi, who held multiple posts in Sivas Tozanlı-Doğanşar throughout the late 19th and early 20th centuries, particularly as kadi naib. The primary goal of this study is to uncover the life story of Abdurrahman Efendi, who served as kadi naib in a remote region of Anatolia for approximately three decades, as well as the key issues and concerns of the region during his tenure. Contemporary biographical research typically emphasizes well-known individuals. Limited resources and a lack of interest often overlook and marginalize Abdurrahman Efendi and others like him. Nevertheless, in order to elucidate the enigmatic photos in the annals of Ottoman and Turkish history, it is imperative to conduct research on the general populace as well. Upon further consideration, it becomes evident that there are two key factors that contribute to the significance of this study. These are the study's fundamental questions, as well as the sources used in its composition. The primary sources used in the study consist predominantly of correspondence discovered within Abdurrahman Efendi's personal archives. Upon analyzing the content of these letters, it becomes evident that they have a purpose beyond simply fulfilling familial needs or addressing issues. The letters also provide significant insights into the economic, political, and social issues of the region where Abdurrahman Efendi resided. While letters play a crucial role in contemporary historiography, they often lack accessibility due to a variety of factors. The use of letters as a writing source enhances the study's value. Furthermore, limited resources and other challenges currently overlook the fields of local history and biography studies in Turkey, which this study will significantly contribute to.

Keywords: Abdurrahman Efendi, Tozanlı, Sivas, Doğanşar, Naib

GİRİŞ

Bu çalışmada Sivas Tozanlı-Doğanşar'da (İpsile) 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başına kadar başta kadı nâibliği olmak üzere çeşitli görevlerde bulunan Abdurrahman Efendi'nin hayatı ele alınmıştır. Makalenin yazımında başta kısıtlı olan arşiv kayıtları ile Abdurrahman Efendi'nin evrak-ı metrukesi içinde yer alan mektuplar önemli katkı sunmuştur.

Çalışmanın amacı Osmanlı döneminde Sivas'ın merkezine uzak olan ücra bir köşede kadı nâibliği görevini yerine getiren Abdurrahman Efendi'nin şahsi dünyası ve yaşadığı bölgenin gündemini ortaya koymaktır. Bu çalışmayı önemli kılan husus da bilinen/popüler olanın yerine "sıradan" bir şahsın biyografisine odaklanmasıdır (Akyıldız, 2017:226). Ayrıca çalışma yazımında kullanılan kaynaklar açısından da önem arz etmektedir. Bu kaynakların başında da mektuplar gelmektedir. Abdurrahman Efendi'nin evrak-ı metrukesi içinde yer alan mektuplar Abdurrahman Efendi'nin Doğanşar dışında yaşayan erkek çocukları ile karşılıklı olarak yazışmalarının ürünüdür. Evrak-ı mektupe içinde yer alan mektuplar baba ile çocuklar arasında hasret giderme vasıtası olma yanında karşılıklı olarak aileye, ekonomiye, Sivas'taki kamu temsilcileriyle olan ilişkilere, İstanbul'daki Sivaslı Tozanlı-Doğanşarlılara dair bilgileri de içermesi açısından dikkate değerdirler. Bu yönleriyle mektuplar yazıldığı dönemde bir nevi karşılıklı bilgi aktarım aracı olarak kullanılmışlardır. Bu bakımdan Abdurrahman Efendi'nin evrakları yerel tarih için önemli bir kaynak olma yanında onu asıl önemli kılan Türkiye'de yeni yeni gelişen aile tarihi ve "sıradan" insanların terâcim-i ahval'ini¹ yazmaya imkân verecek bilgiyi de içermesidir.

Günümüz Türkiyesi'nde Osmanlı Devleti'nin iktisadî, sosyal, aile, terâcim-i ahval, siyasi ve kültürel tarihine ilişkin yayınların gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda ciddi şekilde arttığı gözlenmektedir. Makro düzeydeki bu iyileşmeye karşı yereli (mikro) konu edinen çalışmaların aynı oranda arttığı söylenemez. Bununla birlikte yerel tarih yazımı için gerekli kaynaklara ulaşmanın zorluğu, yazım için gerekli malzemenin yetersizliği ve bu alandaki çalışmaların yeterince teşvik edilmemesi ile yereli konu alan çalışmaların genel de bireylerin şahsi gayret ve çabaları düzeyinde kalmasıyla bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de tarih araştırmalarının en önemli kaynağı arşivlerdir. Arşivlerde devletin kendi tuttuğu kayıtlar, özel kurumların arşivleri

¹ Terâcim-i ahval konusunda yapmış olduğu çalışmalarla ayrı bir yere sahip olan Ali Birinci'nin *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zat – 2* ve *Tarihin Gölgesinde Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zât* isimli çalışmalarını burada ifade etmek gerekir.

ve şahıslara /ailelere ait evraklardan oluşmaktadır (Binark, 1980:10). Ülkemizde bu kaynaklar içinde yekûn olarak en azını da şahıslara veya ailelere ait arşivler/evraklar oluşturur. Bunların yeterli düzeyde gelişmemiş olması daha çok geleneksel olarak kişilerin kayıt tutma alışkanlığının olmaması, tutulan kayıtların muhafaza edilmemesi ve varolanların da gün ışığına çıkarılmamasıyla ilgili olduğu söylenebilir.

Her ne kadar makro düzeydeki çalışmaların gerisinde olsa da son yıllarda yerel tarih çalışmalarında bir canlanmanın olduğu gözle görülür hâle gelmiştir. Bu canlanma daha çok bu alanda çalışanların bireysel çaba ve gayretlerinin bir ürünüdür. Okuyucuya sunulan bu çalışmanın evraklarının temini, koruma altına alınması, Osmanlı Türkçesi'nden günümüz Türkçesine aktarılması da benzer bir hikâyeyi içermektedir.²

1. Abdurrahman Efendi'nin Ailesi

Nâib Abdurrahman Efendi, 1835 tarihinde Doğanşar'da ailenin üçüncü erkek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ağabeyleri Mustafa (D. 1826) ile Muhammed (D. 1831-Ö. 30 Ekim 1838)'dir. Abdurrahman Efendi ve ailesi Doğanşar'da (İpsile) yaşamışlardır. Doğanşar 1485'lerden 1970'e kadar Tozanlı'nın merkeziydi. Tozanlı; Hafik, Koyulhisar, Reşadiye, Almus ve Doğanşar ilçeleri arasında kalan yerleşim merkezlerinin coğrafi adıdır (Karaman, 2003:19). Elimizdeki belgelere göre Abdurrahman Efendi'nin ailesine ilişkin dedesinden itibaren bilgiye sahibiz. Aşağıdaki kısımda dedesinden başlayarak diğer aile fertlerine dair bilgi verilecektir.

² 1988 tarihinde üniversite son sınıfa devam ederken akrabamızdan Nâib Abdurrahman Efendi'nin torunu Abdurrahman Efendi'nin oğlu bakkal Ali Karaman birkaç evrak getirerek "Fikri, üniversitede tarih okuyorsun, bunları birçok kişiye gösterdim ama kimse bir şey anlamadı, bakar mısın, nedir bunlar?" dedi. Arap alfabesiyle yazılı evraklar mektup, tapu senedi, izinnâme ve mahkeme kayıtlarıydı. Rahmetli Ali Bey'e evrakların Doğanşar tarihi için öneminden bahsettim, sonraki yıllarda da zaman zaman belgeler hakkında çokça konuştuk, almak için talepte bulundum ama olmadı. Aile belgeleri tesadüfen bulmuş; toprak damlı evlerini yenilemek üzere sökerken merteklerin arasında naylon torba içerisindeki belgelerle karşılaşmışlar. Dinî metin olduğunu düşünerek muhafaza altına almışlar. Doğanşar'daki gelenek üzere eskiyip yıpranan dinî metinler sandukalı mezarlıklara bırakılıyordu. Ali Karaman ve kardeşleri ise yeni evin yapımı sonrasında belgeleri çatı katına koymuşlar. 1993'te Ali Bey, "Fikri, evde boya badana yapıyoruz, evrakları ne yapacağımıza karar veremedik, işine yararsa gel al" dedi. Uzun süredir duymak istediğim bu cümleler üzerine sevinçle Ali Bey'e evlerine gittim ve evrakları teslim aldım. Halen muhafaza ettiğim Nâib Abdurrahman Efendi'nin evrakı içerisinde 100 civarında tereke kaydı, 60 civarında mektup, mahkeme kayıtları, izinnâmeler, görevlendirme yazıları vesaire bulunmaktadır. Yakın zamanda bir kitap hâlinde neşredilmek üzere evraklar üzerinde çalışmalarımız devam etmektedir.

1.1. Abdurrahman Efendi'nin Dedesi Mustafa Efendi

Mustafa Efendi Nâib Abdurrahman Efendi'nin dedesidir. Doğanşar'daki Kale Camii'nin beratlı imamıydı. Hüseyin, Salih, Hasan, Abdurrahman isimlerinde dört oğlu vardı. Muhtemelen 1750'lerde dünyaya gelen Mustafa Efendi, 28 Aralık 1812 öncesinde vefat etmiştir. Vefatından sonra Kale Camii'nin imamlık görevi padişah II. Mahmut tarafından 28 Aralık 1812 tarihli beratla oğulları Hüseyin, Salih ve Abdurrahman'a verilmiştir. Hasan 11 yaşında olduğu için ismi beratta geçmemektedir (Belge No 2).

1.2. Abdurrahman Efendi'nin Babası Hüseyin Efendi

Hüseyin Efendi 1798'de Doğanşar'da dünyaya gelmiştir. Orta boylu, kırca sakallı olan Hüseyin Efendi, 1812, 1838 ve 1845 tarihlerinde Kale Camii'nin beratlı imamı olarak kayıtlara geçmiştir (Belge No 2; Karaman, 2003:552; Karaman, 2014:77). Hüseyin Efendi, 1860'larda ise Tozanlı Sandık Eminliği görevinde bulunmuştur (Belge No 9). Hüseyin Efendi imamlık görevi haricinde tarım ve hayvancılıkla da meşguldü.

1.3. Abdurrahman Efendi'nin Amcaları

Abdurrahman Efendi'nin üç amcasından ikisi hakkında bilgiye sahibiz. Bunlar Hasan ve Salih amcalarıdır. Hasan amcası orta boylu, kırca sakallı ve 37 yaşındaydı. Hasan amcasının Muhammed (8 yaşında) ve Ali (3 yaşında) isimlerinde iki erkek çocuğu vardı. Salih amcası ise orta boylu, kırca sakallı 35 yaşındaydı. Salih amcası arşiv kayıtlarına göre 26 senedir Rumeli'deki Rusçuk şehrinde yaşıyordu (BOA NFS.d No. 2478). Ancak Salih'in Rusçuk'ta ne iş ile meşgul olduğuna dair bir bilgiye sahip değiliz. Salih amcasının Rusçuk'ta yaşaması özelde Abdurrahman Efendi ailesinin genelde de Doğanşarlıların gurbet hayatının yabancıları olmadığını gösterir. Abdurrahman amcası hakkında ise herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

NÂİB ABDURRAHMAN EFENDİ'NİN SECERESİ

MUSTAFA EFENDİ

(Kale Camii Beratlı İmamı - Vefatı 28 Aralık 1812 öncesi)

HÜSEYİN EFENDİ (D.1798) ---- HASAN (D.1801) ---- SALİH (D.1803) ---- ABDURRAHMAN
 Muhammed (D.1830) 26 yıldır Rusçuk'ta
 Ali (D.1835)

↓

ABDURRAHMAN EFENDİ ----- (KADI / NÂİB) (D.1835-18.08.1906'da sağ. İki evli, eşlerinin adı Medine Mehmet kızı Medine Hanım D.1833)	MUHAMMED ----- (D.1831-Ö.1838)	MUSTAFA EFENDİ (D.1826-1906 sağ) Eşi Zeynep Hanım MEHMET (1869) SALİH (1869-1906)
---	-----------------------------------	---

↓

HÜSEYİN EFENDİ -- ÖMER LÜTFİ -- ALİ RIZA -- OSMAN -- AYŞE -- EMİNE
 (D.1866) (D.1879) (D.1886) (Ö.1906)
 Eşi Hatice Hanım

↓

FATMA ----- (D.1893)	ABDURRAHMAN KARAMAN ----- (1902-1971)	İHSAN KARAMAN (1909-1987)
↓ ALİ KARAMAN MEHMET KARAMAN HÜSEYİN KARAMAN MEDİNE KARAMAN		↓ BEKİR KARAMAN MUSTAFA KARAMAN AYŞE ÖZNAY ŞERİFE ZOR

2. Abdurrahman Efendi'nin Eğitimi

Nâib Abdurrahman Efendi'nin hangi okullarda okuduğuna dair elimizde kayıt bulunmamaktadır. Ancak, nâib olarak atanacaklarda medrese eğitimi ve fıkıh usulü öğrenme şartı olması (Ortaylı, 2018:45) sebebiyle Abdurrahman Efendi'nin de medrese eğitimi gördüğü söylenebilir. Abdurrahman Efendi'nin medrese icazetinin mahallî bir medreseden olma ihtimali yüksektir. Ayrıca, Kale Camii berâtlı imamlarından birinin babası diğerinin de aynı aileden olması Karamollaoğullarının eğitimle haşır neşir olduklarının delili olduğu da söylenebilir.

3. Ailenin Ekonomik Durumu

Osmanlı'da ailenin ekonomik durumunu gösteren en iyi kaynaklardan biri temettuat kayıtlarıdır. Bu kayıtlar Tanzimat dönemi ile birlikte gündeme gelmiştir. Bu dönemde modern devlet anlayışının bir yansıması olarak farklı isimler altında alınan örfî vergilerin tek bir isim altında birleştirilmesine karar verilmiştir. Yeni vergi sisteminin yürürlüğe konulmasının doğal bir sonucu olarak vergi kaynaklarının yeniden tespitine yönelik sayımlar gündeme

gelmiştir. Bu amaçla 1840'ta yapılan yasal düzenleme ile biri nüfus diğeri de temettuat olmak üzere iki ayrı sayım planlanmış ve uygulanmıştır (Yükçü vd.2014:171-172). Çalışmamıza konu olan ailenin temettuat kayıtlarına göre 1845'te mal varlığı ve gelir durumu şu şekildeydi:

Ekili tarla: 5 dönüm	Hâsılat: 108
Ekimsiz tarla: 4 dönüm	
Sağmal inek: 1 baş	Hâsılat: 24
Tosun. 1 baş	
Sağmal koyun: 6 baş	Hâsılat: 36
Kuzu: 6 baş	
Sağmal keçi: 6 baş	Hâsılat: 30
Oğlak: 6 baş	
Kısır keçi: 3 baş	Hâsılat: 3

Bir senede toplam geliri: 201 kuruş

Sene-i sabıka vergisinden bir senede vermiş olduğu: 148 kuruş

A'şâr rüsûmu olarak bir senede vermiş olduğu: Buğday 2, arpa 2

Ticaret-i ağnâm rüsûmu olarak: Koyun: 6, keçi 9 = 15 (BOA.ML.VRD.TMT 14811)

1845 tarihinde Tozanlı Kazası'nın toplam geliri 445.163 kuruş olup hane başına düşen ortalama gelir 365 kuruştur, bu oran Doğanşar merkezde 317 kuruş kadardır. Kaza genelindeki kayıtlı hayvan sayısı ise 53.000 civarında olup hane başına düşen hayvan sayısı 43 kadardır. Ailenin hayvan sayısı ise 29'dur. Hüseyin Efendi'nin tarım ve hayvancılıktan bir senede elde ettiği 210 kuruş gelirin Tozanlı ve kaza merkezi olan Doğanşar ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Ancak, Hüseyin Efendi'nin imamlık görevi sebebiyle elde ettiği gelir hakkında bilgi sahibi değiliz.

Abdurrahman Efendi'nin babası Karamollazâde Hüseyin Efendi 1850 sonrasında Doğanşar çevresindeki köylerde çeşitli büyüklükte arzileri satın almıştır. Bu bağlamda 13 Ocak 1854'te oğulları Mustafa ve Abdurrahman adına Alaca çam (Alaçam) mevkiindeki etrafı Kıncıoğlu Ali Efendi tarlası, bayır ve yol ile çevrili tımar arazisini satın aldığı; 12 Ekim 1854 tarihinde Çatpınar köyünden Temürcüoğlu Osman'ın tarlasını 1.300 kuruşa satın aldığı bilgisi kayıtlarda vardır (Belge No 3). Hüseyin Efendi'nin arazi alımı sonraki yıllarda da devam etmiştir. 11 Haziran 1856'da İçdere köyünde etrafı Ali Efendi, Karaköstek Tepesi, Kel Bekiroğlu ve Karakızıoğlu tarlaları ile çevrili miriye ait tarlayı Abdurrahman Efendi adına satın aldığı; 1857'de Eskiköy'de etrafı ırmak, değirmen ve hark ile çevrili iki keyl tohum ekilebilecek eski tımar

tarlasını oğulları Mustafa ve Abdurrahman adına satın aldığı görülmektedir. Arazi alımı yanında Hüseyin Efendi'nin sahip olduğu nakit parayı borç olarak da verdiği belgelere yansımıştır. Belgelerde 12 Nisan 1861 tarihinde Seyyid Mehmed'e yüz seksen bir gün vadeyle 1.400 kuruş borç verdiği görülmektedir (Belge No 4). Miriye ait araziler satılırken bütün talepler dikkate alınmakta, en yüksek rakamı verene satılmaktaydı. Karamollaoğlu Hüseyin Efendi'nin müşteri olarak satın aldığı mirî arazilere başka taliplinin olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu durum ailenin ekonomik bakımdan ortalamanın üzerinde bir gelire sahip olduğunu göstermektedir.

4. Abdurrahman Efendi'nin Memuriyeti Yaşamı

Abdurrahman Efendi'nin ilk memuriyeti Tozanlı Nahiyesi nüfus memurluğudur. Bu göreve 17 Nisan 1869 tarihinde atanmıştır. Atama yazısında "*Hacı Hüseyin Efendi'nin muktedir olmaması sebebiyle Tozanlı Nahiyesi nüfus memurluğundan azledilerek adı geçen hizmete iktidârî beyân olunan İpsileli Abdurrahman Efendi'nin ta'yîni mahallinden inhâ olunmuş ve keyfiyet Sivas Nüfus Kalemine bildirilmiştir.*" denilmektedir (Belge No 6). Hacı Hüseyin Efendi de Abdurrahman Efendi ile akrabaydı. 1773'te dünyaya gelen Muhammed oğlu Hacı Hüseyin Efendi, 1838'de Kale Camii'nin diğer beratlı imamı idi (Karaman, 2014: 77). Sonraki yıllarda nüfus memurluğu görevinde de bulunmuştur. 17 Nisan 1869 tarihinde muktedir olmaması sebebiyle görevden alınmış, yerine Abdurrahman Efendi nüfus memuru olarak atanmıştır (Belge No 6). Hacı Hüseyin Efendi 1838'de 65 yaşında olduğuna göre 1869'da 96 yaşında olduğu anlaşılacaktır.

Eldeki mevcut bilgilere göre nüfus memurluğu Abdurrahman Efendi'nin ilk idari görevidir. Abdurrahman Efendi ise nüfus memurluğuna atandığında 34 yaşındaydı. Abdurrahman Efendi'nin kaç yıl Tozanlı Nahiyesi nüfus memurluğu görevinde bulunduğunu bilmiyoruz. İsminden nâib olarak ilk kez 1873'te bahsedilmesi üç dört yıl kadar bu görevi ifa ettiğini düşündürmektedir.

4.1. Abdurrahman Efendi'nin Nâiblik Görevine Atanması

Osmanlı hukuk sistemi içinde nâib, kadının olmadığı veya bulunamayacağı durumlarda ona vekillik eden veya onun adına görevlendirilen kişiye verilen isimdir. Osmanlı Devleti'nde mahkeme dışında görülmesi zaruri olan ya da tahkikat ve keşif gibi işleri gerektiren durumlar vukuu bulduğunda, kadının mahkemede bulunma zorunluluğu olduğu için, kendi adına bu işleri görmekle

vazifelendirilen bir yardımcı tahsis edilmiştir. Nâib kadının işlerini kısmen ve vekâleten yürüttüğü gibi bazen de bizzat kadı tarafından kendi kazasına gönderilip onun adına hüküm vermiş ve kadının bütün yetkilerine sahip olmuştur. Kadı, kaza dairesi dâhilindeki küçük bölgelerin yani her nahiyenin başına bir nâib tayin ederek kontrolü sağlamlaştırmıştır. Her nâib kendi bölgesi dâhilinde kadılık görevini yerine getirmiştir (Ortaylı, 2018:44-46). Kadılarla aynı yetkilere sahip olarak imparatorluğun her tarafına dağılan ve adaletin tevziinde önemli hizmetler gören nâibler keşif, teftiş ve tahkik için olay mahalline giderler ki bu da özellikle kadıların maiyetinde çalışan nâiblerin başlıca görevlerindedir. Bunlar, temsil ettikleri mahallin ihtiyaçları veya kendi özlük haklarına dair doğrudan Divân-ı Hümâyun'a arzlar gönderebildikleri gibi hükümetten de doğrudan kendilerine hükümler gelirdi. Nitekim mühimme defterlerinde arz ve hükümlerin binlerce örneği bulunmaktadır (İpşirli, 2021:157).

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi elimizdeki belgelere göre Abdurrahman Efendi üç veya dört yıl nüfus memurluğu yaptıktan sonra kadı nâibliği yapmaya başlamıştır. Abdurrahman Efendi'nin ismi nâib olarak ilk kez 16 Aralık 1873 tarihinde Hubyar köyüne ait bir mahkeme kaydında geçmektedir. Mahkeme Mehdi bin Süleyman'ın kardeşi Ali'den alacağı ile ilgilidir. Nâib Es-seyyid Abdurrahman bin Hüseyin başkanlığında Hubyar köyünde Ali Kethüda'nın odasında toplanan mahkeme heyetinde imam, muhtar ve ihtiyar heyeti ile sözüne güvenilir kimseler hazır bulunmuştur. Mehdi, on yıl önce kardeşi Ali ile müşterek davaları (koyun) olduğunu, bunları sattıklarını, toplam 5.400 kuruş gelirlerinin olduğunu; ancak, kardeşi Ali'nin paranın tamamını zimmetine geçirdiğini iddia ederek gelirin yarısının kendisine iade edilmesini talep etmiştir. Ali, bu iddiayı reddetmiş, Mehdi ise şahit gösteremediği için davadan menedilmiştir (Belge No 11-16 Aralık 1873 tarihli mahkeme tutanağı).

Tablo 1: Abdurrahman Efendi'nin Nâiblik Görevine Atanma Evrakları ve Tarihleri

Görevin Başlangıcı	Görev Alanı	Muhteva	Görevlendirmeyi yapan
17 Nisan 1869	Tozanlı Nahiyesi	Nüfus Memuru	Sivas Nüfus Kalemi
1873	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Hafik Kazası Nâibi
21 Şubat 1876	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-Seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi

Görevin Başlangıcı	Görev Alanı	Muhteva	Görevlendirmeyi yapan
17 Ocak 1878	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-Seyyid Ahmed Hamdi Hafik Kazası Nâibi
1 Temmuz 1879	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Mehmed Nuri Hafik Kazası Nâib Vekili
9 Ekim 1881	Eyüp ve Değeryer Nahiyeleri	Nâib	Es-seyyid Hafız Osman Hafik Kazası Nâibi
10 Ocak 1883	İpsile ve Eyüp Nahiyeleri	Nâib	Es-seyyid Osman Hafik Kazası Nâibi
11 Mayıs 1884	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi
23 Eylül 1886	Tozanlı nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi
9 Mayıs 1887	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi
22 Mart 1889	Mıklı Arduç, İpsile ve Ficek Nahiyeleri	Nâib	Es-seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi
17 Ağustos 1890	Mıklı Arduç, İpsile ve Eyüp Nahiyeleri	Nâib	Mehmed Rahmizâde Hammad Efendi Hafik Kazası Nâibi
10 Kasım 1891	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Osman Nuri Hafik Kazası Nâibi
31 Mayıs 1893	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Mehmed Nuri Hafik Kazası Nâibi
4 Kasım 1896	37 köy	İcra Memuru	Hafik Kazası Nâibi
9 Mart 1897	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Hafik Kazası Nâibi
19 Ağustos 1898	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Mehmed Emin Hafik Kazası Nâibi
20 Ağustos 1898	Pusat, Buhiya, Yeniköy'ün görev alanına dahil edilmesi	Nâib	Es-seyyid Mehmed Emin Hafik Kazası Nâibi

Görevin Başlangıcı	Görev Alanı	Muhteva	Görevlendirmeyi yapan
24 Kasım 1899	Tozanlı Nahiyesi	Nâib	Es-seyyid Osman Zeki Hafik Kazası Nâibi

21 Şubat 1876 tarihinde Hafik Kazası Nâibi Es-Seyyid Osman Nuri'nin Abdurrahman Efendi'yi Tozanlı Nahiyesi'ne kadı vekili olarak görevlendirdiği görülmektedir. Görev yazısında kul hakkını gözetmesi ve şeriattan ayrılmaması tembihlenmektedir (Belge No 12).

17 Ocak 1878 tarihinde ise Hafik kazası Nâibi Es-seyyid Ahmed Hamdi tarafından Tozanlı Nahiyesi nâibliğine görevlendirilmiştir. Yazının hitap kısmında İzzet-meâb, şerî'at-nisâb Mevlânâ Abdurrahman Efendi Kâm-yâb" (Belge No 13) ifadesi dikkat çekmektedir.

1 Temmuz 1879 tarihli görevlendirme yazısı ise Hafik Kazası Nâib vekili Es-Seyyid Mehmed Nuri tarafından gönderilmiştir. Bu yazıda da hitap olarak "İzzet-meâb, şerî'at-nisâb Mevlânâ Es-seyyid Abdurrahman Efendi Kâm-yâb Ba'de't-tahiyeti'l-vafiye" ifadesi geçmektedir (Belge No.15).

9 Ekim 1881 tarihli görevlendirme yazısı Hafik Kazası Nâibi Seyyid Hafız Osman tarafından gönderilmiştir. Seyyid Hafız Osman, Abdurrahman Efendi'den Eyüb ve Değeryer nahiyelerinin şer'i işlerine bakmasını talep etmekte, şeriattan ayrılmamasını tembihlemektedir (Belge No 21).

10 Ocak 1883 tarihli Hafik Kazası Nâibi Es-seyyid Osman tarafından gönderilen görev yazısında İpsile ve Eyüp nahiyelerinin şer'i işlerine bakması, meydana gelen muhalefet ile vefat eden askerleri kaydetmesi talep edilmektedir (Belge No 22).

11 Mayıs 1884 tarihli görevlendirme yazısı Hafik Kazası Nâibi Es-Seyyid Osman Nuri tarafından gönderilmiştir. Bir yıl önceki görevlendirmeyi yapan nâib Es-seyyid Osman ile aynı kişi olup olmadığını bilmiyoruz (Belge No 24).

23 Eylül 1886 tarihli görevlendirme yazısında Tozanlı Nahiyesi Nâibinin Karamollazâde Hüseyin Efendi olduğu, 30 Eylül 1886 gününden itibaren ise Hüseyin Efendi'nin yerine Karamolloğlu Abdurrahman Efendi'nin görevlendirildiği görülmektedir. Abdurrahman Efendi'ye hitaben kaleme alınan yazıdaki Meveddetlü Efendi hitabı dikkati çekmektedir. Çünkü bu tabir rütbesiz kadılar için kullanılmaktadır (Belge No 25).

9 Mayıs 1887 tarihli Hafik Kazası Nâibi Es-seyyid Osman Nuri tarafından gönderilen görevlendirme yazısı yine Meveddetlü Efendi biçiminde başlamakta, Şerî'at-ı Muhammediye'den ayrılmama uyarısıyla sonlandırılmaktadır (Belge No 26).

İki yıl sonra 22 Mart 1889'da yine Hafik Kazası Nâibi Es-seyyid Osman Nuri tarafından görevlendirme yapılmıştır. Bu görevlendirmede Mıklı Arduç, İpsile ve Ficek nahiyelerinin şer'i işlerinin Abdurrahman Efendi'ye tevdi edildiği görülmekte; adı geçen nahiyelerin şer'i işlerine bakması, meydana gelen muhalefet ile vefat edenleri kaydetmesi, veresenin taksim işlerine bakması, şeriata aykırı davranmamalarının tembih olunduğu görülmektedir (Belge No 46).

17 Ağustos 1890 tarihli görevlendirme yazısı Mehmed Rahmizâde el-'arif Hammad Efendi tarafından gönderilmiş olup yine İpsile, Eyüb ve Mıklı Arduç nahiyelerini kapsamaktadır (Belge No 48).

10 Kasım 1891 tarihli Hafik Kazası Hâkimi Es-seyyid Osman Nuri tarafından gönderilen yazı Tozanlı Nahiyesi müdür, imam ve muhtarlarına hitaben kaleme alınmış olup yazıda Tozanlı Nahiyesi Nâibi olarak Abdurrahman Efendi'nin görevlendirildiği belirtilmekte, kendisine hürmet edilmesi ve gereken yardımın sağlanması uyarısında bulunmaktadır (Belge No 51).

31 Mayıs 1893 tarihli Es-Seyyid Mehmed Nuri tarafından Tozanlı Nahiyesi müdürlerine / amirlerine hitaben kaleme alınan yazıda, İpsile'li Abdurrahman Efendi'nin nâib tayin edildiği ifade edildikten sonra lüzumu halinde kendisine yardımcı olunması uyarısında bulunmaktadır (Belge No 56).

4 Kasım 1896 tarihli evrak 1896 yılı öşür bedellerinin Eylül ayı taksitiyle alakalı olarak Asarcık-ı bala ve zir, Dumanit, Adamlı, Kızılçaviran, Öküzlü, Heyvek, Duttibi, Güneygölcük, Müseyle, Okçulu, Başekin, Tepetam Kıpçak, Abdurrahman, Zora, Karadiz, Değirmenseki, Ortaköy, Fındıcak, Tavza, Tıgnıs, Semail, Yoğunpelit, Eyüp, Ficek, Toğla, Çanak, Ohturum, Mansurlu, Gönekse, Alibeyli, Alan Çiftliği, Öykürü, Hubyar, Değeryer, Sarıviran, Kolköy köylerinin imam ve muhtarlarına hitaben kaleme alınmıştır. Yazıda öşür taksitinin ödenmemesi üzerine Hazine ve Bank memurluğu tarafından icra memuru olarak Abdurrahman Efendi ile Ali Efendi'nin görevlendirildikleri; zahire, hayvanlar ile eşyaları muhafaza altına alacakları ifade edildikten sonra lazım gelen yardımın sağlanması istenmektedir. Burada dikkatimizi çeken bir diğer husus ise Abdurrahman Efendi'den nâib-i sâbık (önceki nâib) olarak bahsedilmesidir (Belge No 75).

9 Mart 1897 tarihli Hafik Kazası Nâibi tarafından gönderilen yazıyla Abdurrahman Efendi bir kez daha Tozanlı Nahiyesi nâibi olarak görevlendirilmiştir. Bu yazıda Hafik Kazası nâibinin ismi geçmemektedir (Belge No 80).

22 Haziran 1897 tarihli evrak odun tedariki için Hafik Kazası Nâibine yazılan mektuba cevap olarak kaleme alınmış olup, iznin verildiği ve Tozanlı Nâibinin gerekirse yanına zabıta alarak köylere gidebileceği ifade edilmektedir (Belge No 87).

19 Ağustos 1898 tarihli evrak Hafik Kazası Nâibi Es-seyyid Mehmed Emin tarafından gönderilmiştir. Mevlânâ Abdurrahman Efendi yeniden Tozanlı Nahiyesi nâibi olarak görevlendirilmiştir (Belge No 95).

20 Ağustos 1898 tarihli evrakta Pusat, Buhiya ve Yeniköy köylerinin Doğanşar'a bağlanması sebebiyle Abdurrahman Efendi'nin bu köylerin de şer'i işlerine bakması talep edilmektedir (Belge No 96).

23 Kasım 1898 tarihli Hafik Kazası Nâibi Es-seyyid Mehmed Emin tarafından gönderilen evraktan Abdurrahman Efendi'nin önemli bir meseleden dolayı Hafik'e davet edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, Abdurrahman Efendi Hafik'e bizzat gitmek yerine oğlunu göndermek istemiş, Hafik Kazası Nâibi Mehmet Emin ise "Eğer ki vasıta veya yazıyla mümkün olsaydı size zahmet çektirmezdim" diyerek buna itiraz etmekte, Uzun İmamzâde Mehmet Efendi ile Heyvek köyüne gitmesi, alacağı hakkında muhakemenin yapılması ve ardından birlikte kaza merkezine gelmeleri tavsiye edilmektedir (Belge No 98).

24 Kasım 1899 tarihli evrak ise Hafik Kazası Nâibi El-fakir Osman Zeki tarafından Abdurrahman Efendi'nin bir kez daha Tozanlı Nahiyesi Nâibi olarak görevlendirilmesiyle alakalıdır. Osman Zeki, Abdurrahman Efendi'ye görevini ifa ederken Hud Suresinin 112. ayetinde geçen "*Festekim kemâ umirte - Emrolunduğun gibi dosdoğru ol*" ifadesini hatırlatmaktadır (Belge No 111).

4.1.1.Nâiblik Göreviyle İlgili Gelişmeler

Nâiblik görevi sürekli değildir. Kadılar değiştiğinde farklı kişileri nâib olarak görevlendirebiliyordu. Tozanlı Nahiyesine yapılan görevlendirmelerde 1873 ile 1902 arasında çoğunlukla Abdurrahman Efendi'nin tercih edildiğini tablo 1'de görmekteyiz. Bu tercihte onun tecrübe ve bilgisi, yöreyi iyi tanınması ve çevresinin de etkili olma ihtimali vardır.

Abdurrahman Efendi'nin oğlu Ömer Lütfi, 20 Eylül 1896'da İstanbul'dan babasına yazdığı mektubunda: "Zât-ı âlînin nâibliği için arz-ı hâl verdim. Nâiblik almak hiçbir şey değildir. İnşallah on güne kadar nâibliğinizi göndereceğim" (Belge No 71) demektedir. 6 Ekim 1896 tarihli mektubunda ise "Niyâbet-i şer'îye için meşihât-penâhiden tastîr buyrulan tavsiyenâme-i sâmi bu kere taraf-ı pederime gönderilmiştir. Vusûlünde mezkûr tavsiyenâmeyi Hafik Kazası niyâbet-i şer'îyesine takdîm edesin ve peyâm-ı âfiyetleriniz ile beraber oranın kâffe-i hâlinden dakika fevt etmeyerek ilk posta ile cevâb intizâr eylerim. Ey benim pederciğim, bu tavsiyenâme için hiçbir kimse tarafından gayret olunmaksızın yalnız bizzat kendi gayretimle aldığım bilesin" (Belge No 73) demek suretiyle babasının nâibliği için sarf ettiği gayretten bahsetmektedir. 6 Ocak 1897'de yine aynı konudan şu şekilde söz etmektedir: "Bir kıt'a mektûp gönderdim ve bir de tavsiyeyi alıp Sivas defterdârına veresiniz, sertahsildarlığa iletip müşârünileyhaya ne yolda cevâp verecek ve ta'yîn edecek su'âl ise bu tarafa bildiresiniz" (Belge No 79).

21 Mayıs 1887 tarihli Sivas İstinaf Katibi Yusuf Ziya tarafından Abdurrahman Efendi'ye yazılan mektupta: "Sürekli nâib olabilmeniz için gerekli belgeyi Allah'ın izniyle bizim Hakim Efendi'den alacağım. Benim verdiğim arzuhale kanuna uygun değil cevabı verilirse siz mürâseleyi Hafik Nâibine veriniz"³ denilmektedir. Ancak, bu durum gerçekleşmeyecektir.

4.1.2.Nâiblik Görevi ve Ticaret

Diğer görevliler gibi Abdurrahman Efendi de nâiblik görevi dışında küçük çapta ticaretle uğraşmakta, bazen alacaklarını aynî (mal olarak) olarak alıp paraya çevirmektedir. Ancak ticari faaliyet amacıyla Doğanşar'ın çevre köylerine yapmış olduğu seyahatler merkezin dikkatini çekmiş ve bunu onaylamadıklarını belirtmişlerdi. Sivas İstinaf Kâtibi Yusuf Ziya, 29 Kasım 1887'de Abdurrahman Efendi'nin oğlu Molla Hüseyin Efendi'ye yazdığı mektubunda bu durumu şöyle dile getirmektedir: "Artık nâ'ib ve hâkim diyerek köylerde çokça ticârete alıştığı için asla İpsile'de zan idersem iki gün biri biri üstüne duramıyor, bu kadar tamah iyi değil zannederim" (Belge No 39).

³ Metnin aslı şöyledir: (Ve İnşallahü Te'âla niyâbette ibkânız için mürâselenizi bizim reis-i hâkim efendiden alacağım. Şayet benim verdiğim nizamsız gibi bir cevâpta bulunacak olur ise her halde Hafik nâ'ibine mürâseleyi veriniz. Yolunda güzelce reis-i mûmaileyhten bir teveccüh olur taraf-ı âlînize irsâl ederim efendim.)

4.1.3.Hakkındaki Şikâyetler, Görevden Alınması ve Tekrar Göreve Atanması

Abdurrahman Efendi, her ne kadar yumuşak huylu, herkesle iyi geçinmeye çalışan biri olsa da yaptığı görev gereğince çekemeyenler veya verdiği kararlardan dolayı kin besleyenler de oluyordu. Bu sebeple zaman zaman şikâyet edildiğini, hatta görevden alındığını ancak daha sonra tekrar göreve atandığını görmekteyiz.

Sivas İstinaf Kâtibi Yusuf Ziya Efendi, 1887 yılı sonbaharında yazıldığı anlaşılan tarihsiz mektubunda Abdurrahman Efendi'nin nâiblik görevinden alınmasına şaşırıldığını şu cümleleriyle ifade etmektedir: “*Defterdâr-ı sâbık Ağası Abdurrahman Efendi'nin ifâdesine nazaran niyâbetten azledildiğiniz anlaşılıyor. Bu durum şaşılacak bir şeydir. Çünkü bayramda bendeniz Koçhisar'da iken Hâkim Efendi ile görüşünce hakkınızda teveccühü olduğu anlaşılıyordu. Görevden azledilmeniz gerçek midir? Ve sebebi nedir? Derhal bildiriniz. İnşallah icâbına bakılabilir*” (Belge No 41).

Hafik Kazası Nâibi, Abdurrahman Efendi hakkında yapılan şikâyetle ilgili şu tuhaf bilgileri vermektedir: “Abdurrahman Efendi'nin nâiblikten azli için tarafımdan bir mektup yazılarak takdim edildiğini sonradan haber aldım. Bu münasebetsiz mektubu yazan tezvîrâtıyla şöhret olan Dervişoğlu Hüseyin Efendi'dir. Bu ahlâksız adam öteden beri Abdurrahman Efendi'nin aleyhdârıdır. Zorla, cebren alınan para ve mülkler hakkında tahkikat yaparken meydana çıkarılan bir takım eşyanın merkeze gönderildiğine dair Kaymakam Bey'e hitaben yazılan evrakı mühürlemek üzere mührümü almıştı. Bununla beraber bir de boş kâğıt mühürlemiş. Sonradan o kâğıda Abdurrahman Efendi hakkında kendi tezvîrâtı olarak bir takım yalan yanlış şeyler yazarak kâğıdı zarfa koymuş ve takdim etmiş. Bu yolda bir kâğıt yazdığını hayli sonra bendenize açıp, sahtekârlığını itirâf etti. Şu alçaklığına karşı aleyhinde resmen dava açılması icab eder ise de çoluk çocuğuna merhameten dava açmaktan vaz geçerek hakikati huzûr-ı fazılânelerine arz ile iktifâ ediyorum.

Abdurrahman Efendi'ye gelince üstün bir kişiliğe sahip olup nâibliğe lâayık biri olması sebebiyle niyâbet vekâletinde bulundurulmasını cidden arzu ve temenni ederim. Muvafakat cevabınızı almak şerefine nail olursam minnetdar kalacağımı arz eylerim. Ol-babda emr ve irade menleh'ül-emrindir” (Belge No 60). Bahsedilen olay sonrasında 1889, 1890, 1891 ve 1893 tarihlerinde Abdurrahman Efendi'nin tekrar nâib olarak atandığı görülmektedir.

4 Kasım 1896'da bir kez daha nâib-i sabık olarak bahsedilen Abdurrahman Efendi'nin icra memuru olarak görevlendirilmesi ise kendisine olan güveni göstermektedir. 1896'da görevden alınan Abdurrahman Efendi, 1897'de tekrar göreve atanmış, ancak yeniden şikâyet edilmiş olmalı ki 31 Ekim 1897'de Hafik Kazası Nâibi Mehmed Emin, Tozanlı Nâibi Abdurrahman Efendi'ye gönderdiği evrakta; "Hakkınızdaki şikâyetin derece-i ehemmiyeti yoktur, işinize gayret ediniz" (Belge No 91) demektedir.

4.1.4. İzinnâmesiz Nikâh Sebebiyle Abdurrahman Efendi'nin Suçlanması

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ile başlayan kanunlaştırma hareketleri sırasında aile hukuku kanunlaştırma hareketinin dışında tutulmuştur. Ancak Hukuk-ı Aile Kararnamesinin 1917 yılında yürürlüğe girdiği tarihe kadarda bu alan boş bırakılmamış ve bazı hukuki düzenlemeler yapılmıştı. Bu düzenlemelerden biri de 1887'de yürürlüğe giren izinnâmesiz nikâh kıyanlarla ilgili kararnamedir. Buna göre nikâh ve diğer vukuatı nüfus memurlarına bildirmeyen imam veya ruhanî liderlerden iki çeyrek mecdiye para cezası alınması hükmü getirilmiştir (Küçüktiryaki, 2014:179-180). İzinnâmesiz nikâh işlemleriyle ilgili Sivas Valiliğinin 17 Aralık 1898 tarih ve 396 numaralı emri, 26 Aralık 1898 tarihinde Hafik Kazası Kaymakamı tarafından Tozanlı Nahiyesi Müdürlüğüne bildirilerek imam ve muhtarların kanuna uygun hareket etmeleri hatırlatılmış, izinnâmesiz nikâh işlemi yapanların mesul tutulacakları bildirilmiştir (Belge No 99). 1887 tarihli kararnamenin yürürlüğe girmesiyle birlikte Abdurrahman Efendi'nin görevli olduğu Doğanşar'da da izinnâmesiz nikâh işlemlerinden kaynaklanan sorunlar gündeme gelmiştir. Bunlardan biri 18 Mart 1900 tarihinde Hafik Kazası Nâibi Osman tarafından Tozanlı Nâibi Abdurrahman Efendi'ye gönderilen evrakta yer almıştır. Gönderilen evrakta Ütük köyünden Çıtıroğlu kızı Fatma'nın yaptığı evlilikler ile son evliliğinin kanuna aykırı biçimde ve üstelik fazladan harç alınarak yapıldığından bahsedilmektedir. Abdurrahman Efendi'ye gönderilen evrakta şu konulardan bahsediliyordu; "Müdüriyete gelen yazılara göre sizin de bu konudaki yolsuzluğa kâni olduğunuz anlaşılmaktadır. Sizin haber ve ruhsatınız olmayarak imam ve muhtarlar tarafından kanuna aykırı olarak nikah işlemi yapılmış ise de buna sebep olanlar kimlerdir? Fatma'nın askerdeki eşi Ali hakikaten vefat etmiş midir? Bunları incelemeniz ve sebep olanları uyarılması için doğrudan doğruya ihbar etmeniz gerekirdi. Bu konuda susmanız ve müdüriyete cevap vermemeniz doğru bir hareket değildir. Böyle haller ise kanunlara aykırıdır. Dedikoduya meydan verecek işleri daha başlamadan etraflıca düşünerek merkeze göndermeniz güzel bir yol ve güzel bir tedbirdir"

demek suretiyle kanaatini bildirmekte, normalde yapılması gereken işlemleri sıralamaktadır (Belge No 119). Abdurrahman Efendi ise gönderilen evraktaki iddiaların aksine Fatma'nın evliliğinin bilgisi dışında yapıldığını bildirmekteydi. Bu konuda Abdurrahman Efendi'nin bilgisinin olmadığını gönderdiği ilmühaberde Göbeloğlu Ömer de detaylı şekilde aktarmış ve yazdığı ilmühaberinde; kardeşi Ali'nin Fatma ile nikâhlandığını, 13 sene önce Yemen'e gittiğini, emsalleriyle geri dönmediğini, Abdurrahman Efendi'nin merkezde olduğu bir zamanda komşu marifetiyle Fatma'nın Ütük köyünde Hoca Mustafa Efendi'ye nikâhlandığını ifade etmiştir. İlmühaberinin devamında Abdurrahman Efendi'nin ilgili işlemde haberi ve izninin olmadığını, olayı öğrenir öğrenmez köye geldiğini, yapılan işlemin kanuna aykırı olduğunu bildirerek Fatma'nın hanesine girilmesine engel olduğunu belirtmektedir. İlmühaberinde ayrıca Abdurrahman Efendi'nin nikâh işlemine göz yumduğu ve kanuna aykırı biçimde akçe aldığı söylentisinin doğru olmadığını, Abdurrahman Efendi'nin bilgisi dışında nikâh işlemi yapıldığını, akçe vesaire gibi bir şey de vermediklerini, isnat edililenlerin külliye iftira olduğunu beyan etmektedir (Belge No 121).

4.1.5. Nâiblik Görevinin Sona Ermesi

Abdurrahman Efendi'nin nâiblik görevinin son yılları evrak-ı metrukesine yansıdığı kadarıyla sıkıntılı geçmiştir. Bu sıkıntının en önemli kaynağı ise 1900 tarihinde Ütük köyünden Fatma'nın izinnâmesiz evlenmesiyle ilgili olarak hakkında açılan soruşturmaydı. Abdurrahman Efendi bu hadisenin bilgisi dışında gerçekleştiğini iddia etmesine rağmen Koçi Hüseyin oğlu imzasını taşıyan tarihsiz evrakta; "kendisinin nikâh işinden Abdurrahman Efendi'ye ilâm harcı olarak ber vech-i bâlâ bir aded lira vermiş" (Belge No 129) olduğu iddiasında bulunmuştur. Bu hadise nedeniyle 1900'ün son aylarında Abdurrahman Efendi mahkemeye davet edilmiş, ancak hastalığını gerekçe göstererek ifade vermeye gitmemiştir. Abdurrahman Efendi ifade davetine ancak 7 Şubat 1901'de icabet edebilmiştir. Belgelere göre Abdurrahman Efendi izinnâmesiz evlilik olayından dolayı tutuklanmıştır. Abdurrahman Efendi'nin tutuklu olduğunun bir başka göstergesi de bir cinayet olayından dolayı Sivas Ceza Dairesi'nce şahit olarak mahkemeye davet edilmiş ama tutuklu olması sebebiyle ifade vermeye gidememesidir. Ancak ne kadar tutuklu kaldığına dair bir bilgiye sahip değiliz. Bunun bir yıldan az olduğunu Ocak 1902'de Doğanşar'daki evinde olduğunu gösteren belgelerden öğreniyoruz. Bu dönemde de Abdurrahman Efendi yine hasta olması ve ata

binip inemeyecek durumda olmasından dolayı mahkemeye gitmemiştir (Belge No 128).

Yaşanan bu sıkıntılı süreçlere rağmen Abdurrahman Efendi'nin nâiblik görevine devam ettiğini düşündüren bazı belgeler de vardır. Bunlardan biri 2 Ocak 1902 tarihinde Hafik Kazası Nâibi'nin Abdurrahman Efendi'ye Meveddetlü Efendi hitabıyla mektup göndermesidir. Mektubunda Müseyleli İbrahim'le gönderilen 500 kuruş Şaban ayı hasılatını aldığını ve Ramazan-ı Şerif için okuyucuların bulunduğunu bildirmesi, çocuklarının selâmını iletmesi Abdurrahman Efendi'nin hala nâib olduğunu düşündürmektedir. Bu gibi belgelere rağmen başka belgelerde Abdurrahman Efendi hakkında nâib-i sâbık ifadesinin geçmesi (Belge No 129) nâiblik görevinin yukarıda bahsedilen Fatma'nın izinsiz nikâhı olayından sonra yaşanan süreçle birlikte 1902'de sona erdiği söylenebilir. Görevin sona ermesinde izinnâmesiz nikâh yanında Abdurrahman Efendi'nin hasta olmasının da etkili olma ihtimali vardır.

5. Abdurrahman Efendi'nin Kendi Dünyası

Abdurrahman Efendi'nin evrak-ı metrukesindeki belgeler onun şahsi dünyasına ait bilgilerin de izini sürmemize imkân vermektedir. Belgelere göre Abdurrahman Efendi'nin iki eşi vardı. Bu eşlerinden dördü erkek, ikisi de kız olmak üzere toplam altı evlada sahipti. Erkek evlatlarının en büyüğü Hüseyin'di. Hüseyin Efendi'nin medrese mezunu olduğunu ve Doğanşar'a bağlı bir köyde imamlık yaptığını belgelerden takip edebiliyoruz (Belge 39). İkinci oğlu Ömer Lütfi Efendi ise İstanbul'da yaşıyor ve çalışıyordu. Ömer Lütfi'nin yolu da çoğu Doğanşarlı gibi 17 yaşında gurbetle kesişmişti. Abdurrahman Efendi'ye 20 Eylül 1896 tarihli yazdığı mektubunda nerede çalıştığı ve işi hakkında şu bilgileri vermektedir: “*Bendeniz Hünkâr Şeyhi Cemaleddin Efendi⁴'nin kahvecisi ve vekilharcı idim. Şimdi boştayım onun için de merak etmeyesiniz pederim. Öyle bir adam oldum ki; şimdi 300 kuruşluk bir kâtibin yanına geçmişim, o adam 150 kuruşunu bana verir. Bu tarafta meşguliyetim vardır*” (Belge 71). Bir gün sonra yazdığı mektubunda ise “*Şeyh Cemaleddin Efendi inşaallah birkaç aya kadar gelecek, şimdi bizde boştayız. Üç yüz kuruşluk bir kâtibin yanına girmiş olsam bana yalnız yüz elli kuruş verir, efendim gelinceye kadar bir yere gideceğim*” (Belge 72) Demektedir. Ömer

⁴ Cemaleddin Efgani. 1838'de dünyaya gelmiş, 1897'de vefat etmiştir. Amerika'dan İngiltere'ye kadar Batı'da, Mısır'dan Hindistan'a kadar Doğu'da yaptığı seyahatler, etkilediği şahıslar ve zümreler, karıştığı olaylar ve hareketler, geride bıraktığı eserler ve öğrencilerle 19. yüzyıl İslâm dünyasının düşünce ve siyaset hayatında önemli yeri bulunmaktadır. Bkz. Hayrettin Karaman, “Cemaleddin Efgani”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi, Cilt 10, ss.456-466.

Lütfi Efendi sıklıkla babasına yazdığı mektuplarda İstanbul'daki Sivaslı ve Doğanşarlılardan da bahsediyordu. Bu mektuplardan biri de 28 Haziran 1901 tarihli mektubuydu. Mektupta verdiği bilgiye göre Şehzâde Camii Şerifi havâlisinde sıra kahvelerde çok sayıda Doğanşarlı ve Sivaslı kahveci esnâfi vardı. Bunlar Ermenisli Salih, Aliğa oğlu Mahmud, Tokancı Azeroğlu ..., Sivaslının Orhan, Aliğa oğlu Ali Hoca, Kelemcioğlu İbrahim, Gürünlü Kirkoroğlu Arabet, Köselioğlu Hüseyin, Delibaşoğlu Ahmed, Karaköseoğlu Mustafa, Dişoğlu Mehmed, Alime'nin oğlu Hacı Onbaşı ve Tavza'dan

Çukadaroğlu Halil'di (Belge 125). Ömer Lütfü, 1896-1901 yılları arasında Şeyh Cemaleddin Efendi'nin kahvecisi, Dâhiliye Nezâret-i Celilesi Muhasebecisi Saadetlü Ziyâ Beyefendi Hazretleri nezdinde hizmet işi, Bâb-ı ali'de Şûrâ-yı Devlet azâsından Atufetlü Ali Bey'in maiyetinde hizmet işi, Çemberlitaş'ta Osman Bey'in hizmetkârı ve son olarak da şerbetçilik işlerinde çalışmıştır.

Abdurrahman Efendi'nin üçüncü erkek çocuğu Ali Rıza Efendi'ydi. Mektuplara göre onun Sivas ve İstanbul'daki medreselerde öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Ali Rıza, eğitim amacıyla 1897 yılında Sivas'ta bulunduğu sırada bir taraftan öğrenime devam ederken diğer taraftan da babasının Sivas merkezdeki işlerini takip etmekteydi (Belge 83). Sivas'ta kaç yıl medresede öğrenim gördüğünü bilemiyoruz. Babasına gönderdiği mektuba göre Ali Rıza 1905 yılında İstanbul'daydı. Burada Dar'ül-hadis Hasan Ağazâde Medresesi'nde eğitim görmekteydi. Abdurrahman Efendi'nin dördüncü erkek çocuğu ise Osman Efendi'ydi. Ona dair ilk bilgiyi Ömer Lütfi'nin 20 Eylül 1896 tarihli mektubundan öğreniyoruz. Ancak diğerlerinde olduğu gibi daha detaylı bir bilgiye sahip değiliz (Belge 131). Bu da büyük bir ihtimalle Osman Efendi'nin gurbette değil, yaşı küçük olması nedeniyle anne ve babasıyla birlikte Doğanşar'da yaşamasından kaynaklanabilir. Osman Efendi'nin genç yaşta vefat ettiğini yine Ömer Lütfi'nin Ocak 1906 tarihinde babasına hitaben yazdığı mektuptan anlıyoruz. Ömer Lütfi mektubunda şöyle demektedir: *“Biraderim merhûm için hiç merak etme. Küll-i yevm Fatıha'sını okuyorum ve Bayram-ı Şerif'te de yine mahzâ Hâfıza-i Kurânı'nı okutacağım. Mevlâ ganî rahmetler ihsân eylesin”* (Belge 148).

Abdurrahman Efendi'nin iki de kız evladı vardı. Bunların isimlerinin Ayşe ve Emine olduğunu çeşitli tarihlerde Ömer Lütfi Efendi'nin babasına yazdığı mektuplardan biliyoruz (Belge 73). Kızlarından biri cilt hastasıydı ve 7 Mart 1905 ve 11 Haziran 1906 tarihlerinde yazılan mektuplarda buna dair bilgiler yer almıştır. Ömer Lütfi, babasına kız kardeşinin cilt hastalığının tedavisine ilişkin olarak 7 Mart 1905 tarihinde yazdığı mektupta çeşitli önerilerde

bulunuyordu (Belge 134). Ayrıca bu tarihlerde Sivas'ta olan Ömer Lütü Efendi kardeşinin tedavisi için Sivas'taki hekimlere muayene ettireceği bilgisini de babasına vermektedir (Belge 140). Ömer Lütü Efendi gönderdiği birkaç mektupta kardeşinin dikkat etmesi gereken perhizden de bahsetmektedir. Bu bağlamda 11 Haziran 1906 tarihli mektubunda yine perhizden bahsedilmekte: "Hemşirenin perhizi için yemeyeceği şeyler havız, patlıcan, zeytinyağı, soğan, sarımsak, ekşi. Bundan gayri her ne yerse yesin"(Belge 154). Denilmektedir.

5.1. Abdurrahman Efendi'nin Kitap Siparişi

Abdurrahman Efendi'nin gerek göreviyle gerekse de diğer konulara dair ihtiyaç duyduğu bilgiyi temin etmek amacıyla kitaplara başvurduğu görülmektedir. Gerek duyduğu kitapları mektuplardan takip edebildiğimiz kadarıyla İstanbul'dan temin etmektedir. Teminde İstanbul'daki evlatları yanında İpsileli olup da İstanbul'da çalışan hemşehrilerini aracı olarak kullanıyordu. Bunlardan biri de Vezneciler Hamamı Mutasarrıfı Ali Rıza'ydı. Ali Rıza 2 Ekim 1888'de İstanbul'dan İffetlü Saniye Hanım Efendi'ye yazdığı mektubunda Karamollazâde Abdurrahman Efendi'nin sipâriş ettiği kitapları birlikte getireceği bilgisini veriyordu (Belge No 44). Kitapların hangi konularda olduğuna dair bir bilgiye sahip değiliz. Fakat dönemin kanun veya dini kitapları olma ihtimali yüksektir.

5.2. Silah Temini

Abdurrahman Efendi, kavgacı bir yapıya sahip değildi. İnsanlarla iyi geçinmeye çalışıyordu. Yukarıdaki bölümlerde de bahsedildiği gibi Abdurrahman Efendi'nin görevi gereği vermiş olduğu kararlardan dolayı herkesi memnun etmesi mümkün değildi. Bu durumda çeşitli husumetlere neden olmaktadır. Mektuplarda 1886-1897 yılları arasında Abdurrahman Efendi ile Deli Hüseyin'in aralarının iyi olmadığı, Deli Hüseyin'in Abdurrahman Efendi'yi yalan yanlış bilgilerle şikâyet ettiği, sahte evrak düzenlediği görülmektedir. Abdurrahman Efendi'nin muhtemelen kendini güvende hissetmemesi ve caydırıcılık için silah temini yoluna gittiği anlaşılıyor. Hafik Kazası Nâibi, 9 Ekim 1895 tarihli mektubu ile tabancanın satın alındığını bildirmektedir (Belge No 61). Ayrıca, etrafında kötü insanların da bulunması onu silah temin etme mecburiyetinde bırakmış olabilir.

5.3. Gelir ve Giderlerine Ait Liste

Abdurrahman Efendi'nin evrakları içinde önemli bir belge de gelir ve giderlerini gösteren şahsi muhasebe kayıtlardır. Bu kayıtlar Abdurrahman Efendi'nin gelir ve giderini kayıt altına almanın önemini kavrayan bir zihniyet görüşüne sahip olduğunu göstermektedir. Abdurrahman Efendi, tespit edemediğimiz bir tarihte Pusat köyünden satın aldığı araziyi 22 Mayıs 1906'da 1.100 kuruşa satmıştır. Tarlanın satışından elde etmiş olduğu gelir ile hanesi için alışveriş yaparak gelir ve giderleriyle ilgili bir liste hazırlamıştır. Harcama kalemindeki çeşitlilik dikkati çekmektedir. Bunlar; Hafik'e gidiş geliş esnasında yapılan masraf, meyve ve tavuk, öküz, kira, zeytin, sigara, kundura, mes, çamurluk, ayak donu, şalvar, entari, fanila, gömlek, pastırma, hırka, kırmızı bez, yemeni, ilaç, hırka, eldiven ve kahve alımı için yapılan harcamalardır. 73 kuruş harcama yapıldığı yazılan Abdurrahman Efendi'nin oğlu Osman'ın Ocak 1906'da vefat ettiğini bilmekteyiz. Dolayısıyla bunların muhtemelen ölüm sonrasında yapılan harcamalar olduğu düşünülebilir. 1.100 kuruşun 560 kuruşunun öküz için ayrılması paranın günümüzdeki karşılığı hakkında fikir vermektedir.

Masrafım

12 + 12 = 24 kuruş.

Ömer'e kendi verdiğim

118+75 = 173 (Toplamada hata var)

Osman'a 73 kuruş

173-73 = 100 kuruş

Nakli Yekûn

310 + 20 = 330 -180 = 150 kuruş

1.100 kuruş Pusat parası

108 kuruş arsa parası

Toplam 1.218 kuruş

55 kuruş Koçhisar ve saire masrafı	216 kuruş iki altın
40 kuruş meyve ve tavuk sarf olan	120 kuruş borca
560 kuruşu öküze verilen	100 kuruş Salih Ağa'ya
436 kuruş ödünce verilen	436 kuruş toplam

25 kuruş Ali Hoca'ya kira için	
14 kuruş zeytin kıyye 1	5 kuruş mest
2 kuruş sigara 300 adet	5 kuruş kırmızı bez
35 kuruş kundura çift 1	5 kuruş iki yemeni
20 kuruş mest çift 1	10 kuruş ilaç
5 kuruş çamurluk çift 1	25 kuruş hırka ve eldiven
15 kuruş Ayak donu çift 1	75 kuruş şalvar 1
25 kuruş entare çift 1	... kuruş kahve
15 kuruş fanila çift 1	2 kuruş ...
12 kuruş gömlek çift 1	73 kuruş ...
5 kuruş bastırma	5 kuruş ...
2 kuruş	5 kuruş üzüm ⁵
10 kuruş Abdurrahman'a hırka	

5.4. Abdurrahman Efendi'nin Kişisel Özellikleri

Abdurrahman Efendi, eğitimle haşır neşir biridir. Babası ve amcası Kale Camii'nin beratlı imamlarıdır. Yaklaşık otuz yıl nâib olarak görevlendirilmesi medrese tahsilinden geçtiğini göstermektedir. Büyük oğlu Hüseyin Efendi de berat sahibidir. Diğer oğlu Ali Rıza ise Sivas ve İstanbul'da eğitim için çaba sarf etmekteydi.

Osmanlı Devlet geleneği gereğince göreviyle ilgili tüm işlemleri kayıt altına almakta, evrakları muhafaza etmekte, şahsi gelir ve giderlerini de yazmaktadır. Ailenin diğer bireyleri gibi Abdurrahman Efendi'de yazışmalarında kibar bir ifade tarzı kullanmaktadır. Oğlu Ömer'e "Gözümün Nuru" şeklindeki ifadesi dikkat çekicidir. Yumuşak huylu, herkesle iyi geçinmeye çalışan, dervişâne bir kişiliğe sahiptir. Bu özelliği Tozanlı Müdürü Ahmet Fethi'nin de dikkatini çekmiştir. Ahmet Fethi, Abdurrahman Efendi'yi 31 Mart 1896 tarihli mektubunda "Yumuşak huylu olması, sert davranmaması" sebebiyle şöyle eleştirmektedir: "Pek dervişâne hareket ediyormuşsun, yumuşak huylu olmanız bunu gerektiriyorsa da adalet ve

⁵ Fikri Karaman'ın özel arşivi

insaftan ayrılmayarak bedevi ahâliye karşı hükümetin nüfuz ve haysiyetini hissettirmenizi arzu ve temenni ederim” (Belge No 64).

Mektuplardan öğrenebildiğimiz kadarıyla Abdurrahman Efendi, kötü alışkanlık olarak sadece sigara müptelası idi. 1900'lere geldiğimizde göz ağrısı çektiği, ata binip inemeyecek derecede yaşlandığı görülmektedir (Belge No 122).

6. Abdurrahman Efendi'nin Vefatı

Nâiblik görevinden ayrıldıktan sonra da Abdurrahman Efendi Doğanşar'da yaşamaya devam etmiştir. Ne zaman vefat ettiğini kesin olarak bilmiyoruz. Oğlu Ali Rıza'nın 15 Ağustos 1906 tarihli mektubuna göre bu tarihte hayattadır (Belge No 155). Abdurrahman Efendi'nin vefatı büyük bir ihtimalle yaşlılığa bağlı olarak gerçekleşmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Son yıllarda yapılan çalışmalarla mecrasını bir nebze olsun genişleten yerel tarih, aile tarihi ve terâcim-i ahval çalışmalarına küçük bir katkı niteliğini taşıyan çalışma sonucunda bazı noktaların öne çıktığı söylenebilir. Bunların başında da Türkiye'nin değişik bölgelerindeki köy ve kasabalarda Abdurrahman Efendi gibi döneminin önde gelen şahıslarına ait çok sayıda evrakın olma ihtimalinin hiç bir zaman gözardı edilmemesi gereğidir. Çünkü bu gibi evrak-ı metrukenin terâcim-i ahval ve yerel tarih için önem arzettiği kadar Osmanlı/Türkiye tarihinin bütünü için de bulunmaz bir hazine niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu ve buna benzer kaynaklara dayalı olarak yapılan çalışmalar Osmanlı/Türkiye sosyal tarihindeki silik fotoğraftaki boşlukların tamamlanmasına katkı yaparak fotoğrafın daha da netleşmesini sağlayacaktır. Bir başka sonuç ise Abdurrahman Efendi örneğinde olduğu gibi 30 yıla yakın nâiblik görevi ile Tozanlı-Doğanşar tarihinde derin iz bırakmış birinin dünyasında olup bitenleri takip etme ve anlamaya imkân vermesidir. Onun gerek resmî görevinin icabı tuttuğu evraklar gerekse de aile içi mektuplaşmalarının ürünleri sadece kendilerinin tarihi değil, bir nevi 19. yüzyılın sonunda İpsile/Doğanşar ve çevresinin gündeminin anlaşılması için büyük bir zenginliğe sahip olduğu görülmüştür. Çünkü akan zaman içinde bazen merkezin gündemi ile çevrenin gündeminin örtüşmediği durumlar yaşanabilir. Bu durumlarda ise çoğu zaman çevrede yaşananların hakikatını merkezin evrakı üzerinden takip etmenin mümkün olmadığı görülmektedir.

Buna en iyi örnek Abdurrahman Efendi evrakı içindeki Fatma hanımın dramını anlatan evraklardı. Fatma'nın eşinin Yemen'e savaşa gitmesine karşın uzun yıllar geri dönmemesi sonucunda yaşananlar Abdurrahman Efendi'yi de içine alan büyük bir hadiseye dönüşmüştür. Öne çıkan son nokta ise terâcim-i ahval ve yerel tarih çalışmaları sayesinde yereldeki sıradan insanların insan-insan ve insan-eşya ilişkisine dair tutumlarını ve davranışlarını net bir şekilde görmemize imkân sunmasıdır.

KAYNAKÇA

A- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
BOA NFS.d No. 2478

BOA.ML.VRD.TMT 14811

B- Fikri Karaman'ın Özel Arşivi Abdurrahman Efendi'nin Mektupları
Abdurrahman Efendi'ye mektuplardan yapılan alıntılar makalede metin içinde gösterildiğinden burada tekrar gösterilmemiştir.

C- Kitaplar ve Makaleler

AKYILDIZ, Ali (2017). "İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları*, Cilt: 50, ss. 219-241.

BİNARK, İsmet (1980). *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No.3 Gn. No: 049.

İPŞİRLİ, Mehmet (2021). *Osmanlı İlmîyesi*, İstanbul: Kronik Yayınları.

KARAMAN, Fikri (2003). *Tozanlı Kazası*, İstanbul: Özel Baskı.

KARAMAN, Fikri (2014). *Tozanlı Doğanşar Soy Kütüğü*, İstanbul: Abm Yayınları Sh. 77, İst. 2014.

KARAMAN Hayrettin. "Cemaleddin Efgani", *İslam Ansiklopedisi*, C.10, s.s.456-466.

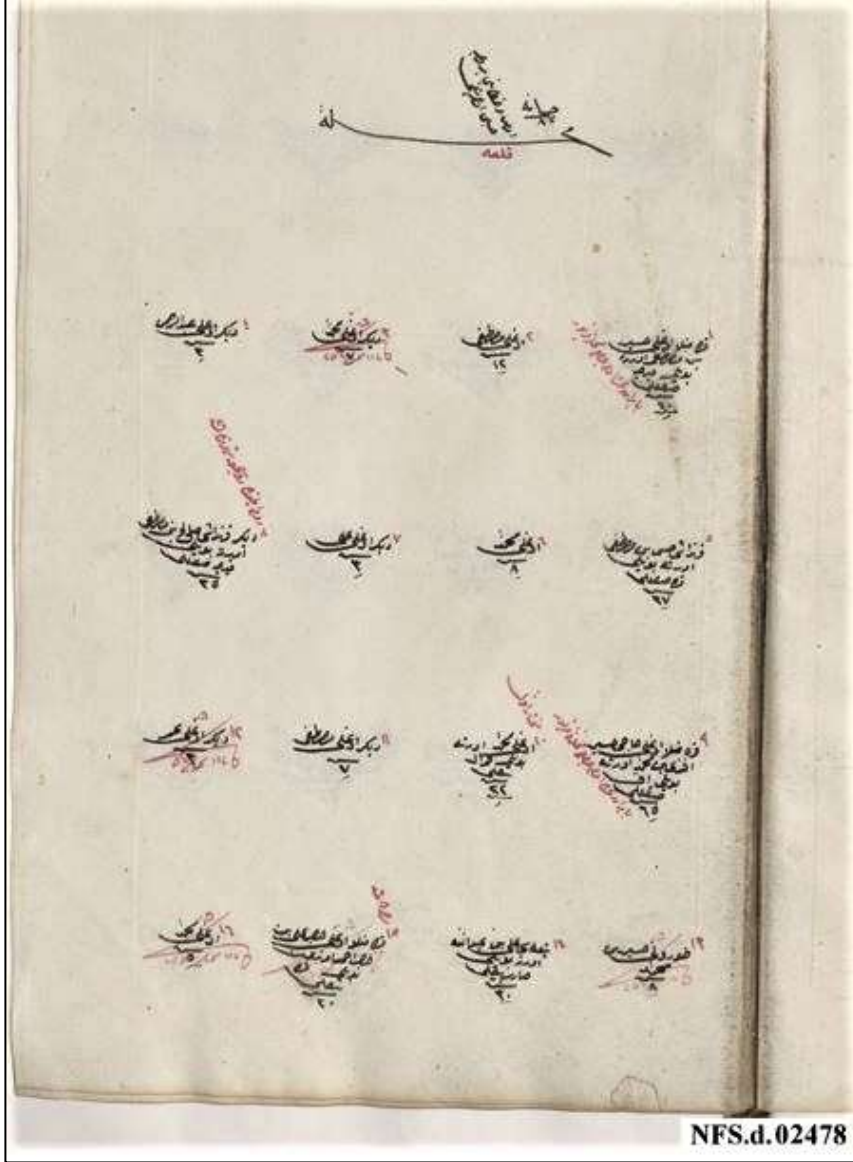
ORTAYLI, İlber (2018). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, İstanbul: Kronik Yayınları.

KÜÇÜKTİRYAKİ, Ahmet Yasin (2014). "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Sonrası Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler ve Hukuk-ı Aile Kararnamesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26. Cilt 13, ss.177-201.

YÜZÜK, Süleyman; Fidancı, Nur; Soysal, Umut (2014). "Osmanlı Devleti'nde Temettuat Defterleri'nin Önemi ve Vergisel Açından Değerlendirilmesi: Tire

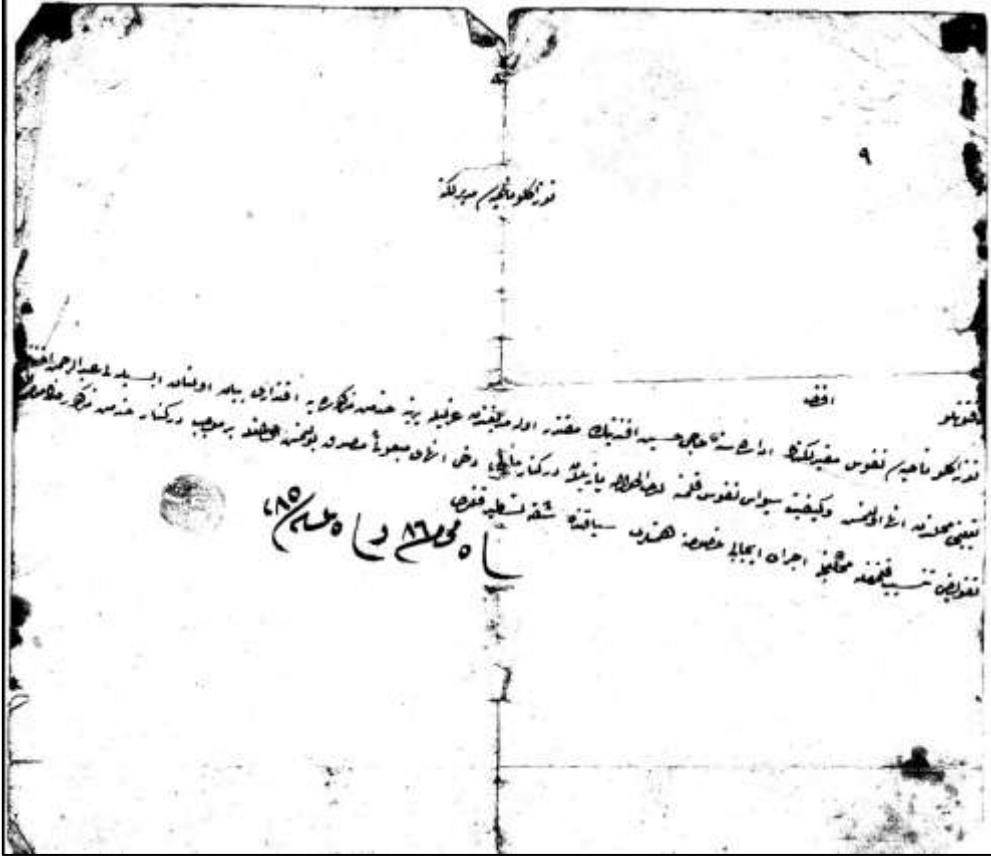
Kazası Örneği”, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, ss.170-199.

EKLER

1838 tarihli Tozanlı / Doğanşar (İpsile) nüfus defterinde Kale Mahallesi Camii beratlı imamı Karamollaoğlu Hüseyin Efendi'nin oğlu Abdurrahman'ın üç yaşında olduğu görülmektedir. Geleceğin Tozanlı nâibi Abdurrahman'ın ağabeyleri Mustafa (D. 1826)

ile Muhammed (D. 1831 – Ö. 30 Ekim 1838)'dir. Belgede Karamollaoğlu ailesinin diğer erkek bireylerine ait bilgiler de yer almaktadır. B.O.A NFS.d. 2478, Sh.41.

Tozanlı / Doğanşar (İpsile) Nâibi Abdurrahman Efendi'nin ilk memuriyet belgesi. 17 Nisan 1869 tarihli belgeye göre Tozanlı nüfus memuru Hacı Hüseyin Efendi muktedir olmaması sebebiyle memurluktan azledilmiş, yerine Abdurrahman Efendi nüfus memuru olarak atanmıştır. (Abdurrahman Efendi Evrakı - Özel Arşiv)

Mart 1900 tarihli belgede Ütük köyünden Çıtıroğlu kızı Fatma'nın yaptığı evlilikler ile son evliliğini kanuna aykırı biçimde izinnâmesiz yaptığından bahsedilmekte, nâib Abdurrahman Efendi'nin olaydan haberdar olmadığı yolunda ifadeler yer almakta, Hafik kazası nâibi Osman Abdurrahman Efendi'ye göreviyle ilgili uyarılarda bulunmaktadır. (Abdurrahman Efendi Evrâkı - Özel Arşiv)